

ASPECTE ALE MENTALITĂȚII COLECTIVE DIN BASARABIA LA ÎNCEPUTUL PERIOADEI INTERBELICE (1918-1920)

Marian CURCULESCU*

Abstract: Features of collective mentalities in Bessarabia during the first years of the interwar period (1918-1920)

Dans les années 1918-1920, la mentalité collective de la population de Bessarabie a été influencée par plusieurs facteurs: les conséquences de la guerre, les traces laissées par la domination étrangère dans la mentalité, les difficultés économiques, le manque d'une unité administrative, juridique et monétaire (celles-ci se sont progressivement développées), la crise morale, l'attitude des minorités, les abus et les difficultés dans l'administration et justice, la disparité entre la hâte avec laquelle le peuple exigeait des réformes et de nouvelles lois et la lenteur avec laquelle les gouverneurs les appliquaient (par exemple: la réforme agraire), les différences culturelles, les passions politiques, les difficultés matérielles, certaines influences extérieures qui se ressentaient surtout parmi les minorités, la politique révisionniste promue par la Bulgarie, la Hongrie, la Russie Soviétique, les passions politiques, la question de la reconnaissance internationale de la Grande Union etc.

Le principal problème était le manque de l'unité spirituelle entre l'Ancien Royaume et les territoires unis en 1918. Les mesures législatives, administratives, culturelles, économiques, religieuses et diplomatiques prises par les autorités centrales de Bucarest ont contribué à l'intégration progressive de la Bessarabie au sein de la Grande Roumanie.

Mots-clé: *mentalité, unité spirituelle, tension, facteurs d'influence.*

Marea Unire din anul 1918 a însemnat împlinirea idealului de realizare a României întregite, fapt care dădea populației speranțe către o viață nouă. De înfăptuirea României Mari se lega încrederea că noua țară va fi o „mamă” bună pentru toți fiii ei și că odată împlinită, toate se vor schimba rapid în bine. Realitatea arăta însă că trebuiau depășite numeroase dificultăți, între care problema esențială

* Profesor dr. Colegiul Național „Constantin Cantacuzino”, Târgoviște, județul Dâmbovița.

era depășirea modului diferit în care se constituise societatea între Vechiul Regat și teritoriile unite.

În Basarabia, ca de altfel și în celelalte teritorii românești, mentalitatea colectivă era influențată de mai mulți factori: urmările războiului, urmele lăsate în planul mentalității de stăpânirea străină, dificultățile economice, lipsa unei unități administrative, legislative și monetare (acestea s-au realizat treptat), criza morală, atitudinea minorităților, abuzurile și dificultățile din administrație și justiție, neconcordanța între graba cu care oamenii cereau reforme și legi noi și încetineala cu care guvernării le aplicau (exemplu: reforma agrară), nivelul diferit de cultură, patimile politice, dificultățile materiale, unele influențe externe care se resimțeau mai ales în rândul minorităților, politica revizionistă promovată de Bulgaria, Ungaria și Rusia Sovietică, pasiunile politice, problema recunoașterii internaționale a Marii Uniri etc.

Populația dintre Prut și Nistru privea, în general, cu speranțe către România Mare, dar mulți se mențineau într-o anumită expectativă. Urmările stăpânirii rusești erau evidente atât în rândul oamenilor fără prea multă știință de carte, cât și al intelectualilor.¹ Un aspect imediat era acela că basarabenii „erau mai subțiri cu o foarte aproximativă cunoaștere a limbii române”². În acest teritoriu, mulți dintre localnici aveau un nivel cultural³ modest. Aici erau cei mai mulți analfabeți (94%), față de 60% în Bucovina, 43% în Vechiul Regat și 40% în Ardeal⁴. Această realitate îngreuna accesul la informația corectă, la cunoașterea proiectelor de legi, etc⁵, ai căror vectori importanți erau învățătorii, preoții, notarii, jandarmii și mai ales ofițerii români pe care localnicii îi considerau „singurii apostoli ai românismului”.⁶ Procesul de rusificare lăsase urme evidente, încât Ion Incuțel afirma că românii din Basarabia fuseseră puși să asimileze o cultură străină sufletului lor⁷. Pe fondul nemulțumirilor determinate de teama că Basarabia putea fi din nou ocupată de Rusia Sovietică, unii foști ofițeri, funcționari sau proprietari manifestau rezerve față de România⁸.

La sate, unde trăia majoritatea populației, problema esențială era împrăștierea cu pământ și sub influența revoluției ruse și pentru că 95% dintre țărani nu îl aveau, s-a trecut la ocuparea moșiilor prin forță⁹. Sătenii se considerau îndreptățiți

¹ „Sfatul Țării”, II, nr. 293 din 27 aprilie 1919, p. 1.

² Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), fond C. Argetoianu, dos. 65, p. 195.

³ I. Incuțel, *O revoluție trăită*, Chișinău, Editura Univers, 1994, p. 56.

⁴ M. Mușat, Ardeleanu, *România după Marea Unire (1918-1933)*, vol. II, București, Editura Enciclopedică, 1986, p. 903. Totuși cifrele par exagerate: la 1930 erau 38,1 știutori de carte și se aprecia că într-un deceniu numărul lor se dublase, ceea ce conduce la o proporție de 15-16% înainte de Unirea din 1918 (vezi și Alexandru Murad-Mironov *Basarabia interbelică*, mai sus, p. 37 (nota redacției).

⁵ C. Argetoianu, *Memorii*, vol. VI, București, Editura Machiavelli, 1996, p. 112.

⁶ A.N.I.C., fond Ministerul de Interne, dosar 458/1919, p. 36.

⁷ I. Incuțel, *op. cit.*

⁸ *Doliul Basarabiei*, f.a., în „Îndreptarea”, III, nr. 237 din 16 octombrie 1920, p. 1; vezi și *Desăvârșirea unității național-statale a poporului român. Recunoașterea ei internațională*, vol. V, București, Editura Enciclopedică, 1986, doc 832, p. 437.

⁹ „Independența economică”, I, nr. 31 din 1 octombrie 1918, p. 3.

să-l primească și se manifestau acum asemenea unor oameni liberi. „Te duci la țară – scria ziarul „Sfatul Țării” – și găsești cetățeni în loc de robi. Oameni care discută, în loc de spinări curbate. Țăranii cer pământ în loc de a cădea în genunchi”¹⁰. O astfel de atitudine se întâlnea și în celelalte teritorii, ceea ce arăta o evidentă schimbare de mentalitate. Prin reforma agrară din anii 1918-1921 s-au produs în Basarabia atitudini și aspirații noi. Marea proprietate a scăzut substanțial de la 44,1% la 8,5%¹¹, corespunzător a scăzut importanța dijei și a învoielilor agricole, s-a accentuat împotrivirea marilor proprietari ruși față de reformă, etc.¹²

Mentalitatea țăranimii a fost influențată și de dificultățile materiale specifice anilor 1918-1921, când se resimțeau distrugerile și pagubele războiului¹³, lipsa inventarului agricol¹⁴, inflația, insuficiența unor produse de strictă necesitate (sare, petrol, porumb)¹⁵, sărăcia¹⁶, lipsa banilor și a locuințelor, abuzurile administrației etc.¹⁷ Presa, dezbaterile din parlament, rapoartele autorităților locale, arătau starea de neliniște a populației determinată de greutatea materiale, mai ales în zonele sărace sau în cele puternic lovite de război (Basarabia, Dobrogea, Vechiul Regat). Astfel, în Basarabia se manifesta o nemulțumire care producea „tulburări și manifestări violente care amenința ordinea publică”¹⁸, cauza principală fiind specula cu sare și petrol.

Din cauza sărăciei, mulți țărani se simțeau străini în țara lor.¹⁹ Orfani, văduve și invalizi resimțeau din plin dificultățile materiale și cereau²⁰ majorarea pensiilor, reducerea cu 50% a transportului pe C.F.R. etc.²¹ Unii dintre nemulțumiții de greutatea vieții, nu mai aveau răbdare să aștepte trecerea timpului pentru redresarea situației. Așa de pildă – ziarul „Sfatul Țării” scria – populația „vrea ca în momentul de față să fie bine. S-a săturat de atâtea nevoi. Această stare de nemulțumire, susținută de cei ce în dorul lor arzător pentru cele vechi se folosesc de orice mijloc, ține masa în statornică încordare de nervi”²².

Un factor care „torpila” înfăptuirea unirii Basarabiei cu României era rezistența unor minoritari față de noile realități românești. Această rezistență se manifesta în modalități diferite: incitarea populației (făcută îndeosebi de către ruși)²³

¹⁰ „Sfatul Țării”, I, nr. 1, 18 martie 1918, p. 1.

¹¹ M. Georgescu, *Reforme agrare în Europa*, București, Editura „Bucovina”, 1944, p. 16.

¹² E. Giurgea, *Din trecutul și prezentul Basarabiei*, București, Tip. „Bucovina”, 1928, p. 97.

¹³ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 458/1919, p. 36.

¹⁴ I. Clopotel, *Lupta pentru democrație în România de la actul unirii încoace*, Brașov, Tip. „Gazeta Transilvaniei”, 1921, p. 13.

¹⁵ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dos. 30/1920, p. 35.

¹⁶ N. Iorga, *Memorii*, vol. II, București, Editura S. Ciomei, 1939, p. 209.

¹⁷ „Dezbaterile Adunării Deputaților”, nr. 9, șed. din 12 decembrie 1919, p. 76.

¹⁸ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dos. 30/1920, p. 35.

¹⁹ *Așteptările României*, f.a., în „Bucovina”, I, nr. 47 din 16 mai 1919, p. 1.

²⁰ Arhivele Naționale, filiala Dâmbovița, fond Prefectura jud. Dâmbovița, dos. 38/1919, p. 248.

²¹ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 1/1922, vol. I, p. 120.

²² „Sfatul Țării”, I, nr. 93 din 27 iul/9 august 1918, p. 1.

²³ E. Giurgea, *Din trecutul și prezentul Basarabiei*, București, Tip. „Bucovina”, 1928, p. 88.

și evreii bogați²⁴) împotriva unirii și discreditarea românilor „prin orice mijloace”²⁵; sprijinirea de către ofițeri, preoți și foști mari proprietari ruși a restaurării Rusiei țariste, prin trimiterea unor ajutoare generalilor Denikin și Kolceag (care luptau contra regimului bolșevic) și prin răspândirea unor publicații și cărți editate la Berlin, Paris, Praga, Varșovia; denigrarea românilor făcută de unii redactori ai ziarelor rusești basarabene („Viața Basarabiei”, „Basarabia liberă”, „Besarobskii Craj” etc.); încercările unor școli particulare rusești, ucrainiene și evreiești de a încuraja rusificarea basarabenilor; atitudinea unor ofițeri ruși (practicarea jocurilor de noroc, furturi, beții) „motivată” de supărarea că nu se mai puteau întoarce în Rusia din cauza revoluției bolșevice etc. Pentru a-i aduce pe acești minoritari la sentimente mai bune, presa românească le cerea „să fie cetățeni buni și credincioși și să nu umble cu dedesubturi politice în sufletul lor.”²⁶

La acestea se adăugau dificultățile din administrație și justiție. Spre exemplu, existau mulți funcționari ruși care blocau inițiativele luate la nivel central, iar în birouri și în redactarea actelor oficiale continuau să folosească limba rusă (chiar și după 1 aprilie 1919 când s-a introdus obligativitatea limbii române în corespondența zemstvelor).²⁷ Până la formarea funcționarilor români basarabeni, au fost aduși funcționari din Vechiul Regat. Abuzurile și ilegalitățile unora dintre aceștia, motivate prin salariile și diurnele modeste²⁸, au făcut cea mai proastă propagandă ideii de integrare a Basarabiei în statul român. Astfel, în mentalitatea locuitorilor, „regățenii” apăreau ca niște oameni corupți și dornici de îmbogățire.²⁹

Analizând starea de spirit în urma acestei situații, presa scria: „S-au ciocnit două mentalități, aceea din Vechiul Regat și aceea de aici și în loc să se pună bunăvoința de o parte și de alta pentru a se armoniza aceste mentalități, fiecare s-a izolat în greșeala inițială, cei din localitate spunând despre cei din Vechiul Regat că sunt insuficienți, cei din Vechiul Regat plângându-se de cei din localitate că sunt rău primiți.”³⁰

La acestea se adăugau folosirea în mod frecvent de către jandarmerie a bătăii, fapt ce a iritat populația, și în special pe țărani, de această „purtare neomenească”³¹. Ion Pelivan declara în 6 aprilie 1921 că „în Basarabia s-a mâncat atâta bătaie în trei ani încât nu s-a mâncat în 100 de ani”³². Sesizând nemulțumirea populației față de abuzurile administrației, ziarul „Țara nouă” din 23 iunie 1919 atrăgea atenția că era nevoie „de mult tact și pricepere pentru apropierea sufletească de care avem nevoie”³³.

²⁴ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dos. 18/1918, p. 12.

²⁵ *Ibidem*

²⁶ *Un cuvânt din inima deschisă*, în „Sfatul Țării”, I, nr. 24 din 28 aprilie 1918, p. 1.

²⁷ E. Giurgea, *op. cit.*, p. 117.

²⁸ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 601/1919, p. 6.

²⁹ I. Scurtu (coord.), *op. cit.*, p. 179.

³⁰ *Vizita domnului general Averescu în Basarabia*, f.a., în „Dreptatea”, VI, nr. 660 din 9 mai 1926, p. 1; vezi și Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 486/1919, p. 108.

³¹ „Țara nouă”, I, nr. 3 din 23 iunie 1919, p. 3.

³² *Ibidem*, II, nr. 310 din 6 aprilie 1921, p. 1.

³³ *Ibidem*.

Nu trebuie omis faptul că o stare de tensiune a provocat și refuzul unor funcționari și magistrați (îndeosebi ruși), de a depune jurământul de credință față de statul român.³⁴ De aceea, din Vechiul Regat au fost trimiși juriști care să contribuie – declara Vespian Erbiceanu – la „despotmolirea vieții juridice basarabene din făgașul copleșitor de mentalități străine”³⁵. Toate aceste realități îi făceau pe unii basarabeni să se considere persecutați și nedreptățiți³⁶, în vreme ce mulți priveau cu speranță spre statul român. În conștiința populației avea loc un proces treptat de limpezire a aspirațiilor și de „decantare” între trecut și prezent. Este sugestiv modul în care ziarul „Sfatul Țării” prezenta starea de spirit din Basarabia: „Prin luptă grea cu noi înșine, înțelegem să ne lămurim asupra unor lucruri și ne lămurim cu greu, fiindcă mintea noastră, sufletul nostru, încă nu este cu totul al nostru.”³⁷ Același ziar îi îndemna pe oameni la toleranță, la înțelegere, la eliminarea răului și la unitate sufletească: „Trebuie să alegem cu înțelepciune bătrânească, fără patimi, neghina de grâu, [...] și să păstrăm numai ce-i bun și mai ales ce se potrivește cu firea noastră”.³⁸

Mentalitatea basarabenilor era influențată și de schimbările în plan politic: adoptarea votului universal (1918), pluripartidismul, încercarea partidelor din Vechiul Regat de a înființa organizații în teritoriile unite³⁹. De asemenea, lupta partidelor politice pentru a câștiga aderenți din Basarabia a dus la demagogie și critici care înveninau sufletele. Astfel, au apărut dureroase caracterizări ca „bolșevici”, făcute de regățeni la adresa basarabenilor, sau de „țigani”, făcute de basarabeni la adresa regățenilor.

În teritoriile unite în 1918, țărănimea s-a îndreptat în special spre partidele locale care apărau idealul Marii Uniri și care în programele lor abordau realitățile acestor teritorii: Partidul Național în Ardeal, Partidul Țărănesc în Basarabia, Partidul Democrat al Unirii în Bucovina. Aici exista o rezistență față de partidele „regățene”, determinată de mai multe cauze: dorința de a avea liniște „netulburată de valurile patimilor din Regat”; o anumită neîncredere în complicatele sisteme de intrigi și în „bizantinismul întortocheat” specifice regățenilor; marea încredere în politicienii locali etc.

Atitudinile și aspirațiile populației erau influențate și de contextul extern. Anii 1918-1921 au însemnat pentru români nu numai bucuria pentru înfăptuirea României Mari, ci și grija și efortul pentru apărarea granițelor față de pretențiile

³⁴ „Sfatul Țării”, I, nr. 102 din 9/22 august 1918, p. 1; vezi și Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dos. 30/1920, p. 302.

³⁵ apud. I. Scurtu (coord.), *op. cit.*, p. 134.

³⁶ „Dezbaterile Adunării Deputaților”, nr. 2, șed. din 16 iunie 1931, p. 77.

³⁷ *Ce ne-a adus țărănismul*, f.a., în „Sfatul Țării”, I, nr. 25 din 29 aprilie 1918, p. 1.

³⁸ H. Dăscălescu, *Unirea materială și unirea sufletească*, în „Sfatul Țării”, II, nr. 267 din 9/22 martie 1919, p. 1.

³⁹ V. Tepordei, *Politicianismul și Basarabia în cei 13 ani de la Unire*, în „Studentul”, IV, nr. 6/1931, p. 12.

teritoriale ale Ungariei în Ardeal, ale Serbiei în Banat, ale Bulgariei în Dobrogea, ale Ucrainei în Bucovina și ale Rusiei Sovietice în Basarabia⁴⁰. În același timp, populația susținea efortul politicianilor români pentru recunoașterea internațională a Marii Uniri de către Conferința de Pace de la Paris (1919-1920).

La granița de est a Basarabiei, starea de tensiune a apărut chiar de la începutul anului 1918, fiind determinată de ruperea de către Rusia a relațiilor diplomatice⁴¹ și de nerecunoașterea unirii acestui teritoriu cu România⁴². Populația, mai ales din zona de graniță, era îngrijorată din cauza incidentelor provocate de Rusia: incursiuni și atacuri îndeosebi pe linia Nistrului⁴³; acțiuni ale unor bande înarmate care se strecurau în Basarabia și terorizau populația, provocau atentate, lipeau afișe comuniste, introduceau arme și muniții⁴⁴; bombardarea unor sate românești (exemple: Vitea, Kriuleni în județul Orhei etc.)⁴⁵; activitatea de propagandă a unor bolșevici care ațâțau lumea, îndeosebi pe țărani, contra României.⁴⁶ În ianuarie 1919, în zona Hotin, bande bolșevice au atacat violent aruncând în aer clădiri și terorizând locuitorii⁴⁷. Aceste acțiuni erau susținute de unele grupări rusofone locale⁴⁸, care nu se împăcau cu ideea unirii Basarabiei cu România. Pentru a readuce liniștea, armata română i-a alungat pe atacanți, adresând localnicilor apeluri la înțelegere și toleranță: „Fiți creștini și buni români, de orice naționalitate ați fi, căci țară mai dulce, blândă și ocrotitoare ca țara românească nu există pe pământ.”⁴⁹

Starea de tensiune din Basarabia era provocată și de alți factori: somațiile adresate de Rusia guvernului român pentru a evacua Basarabia (exemplu: adresa lui Cicerin – comisarul afacerilor externe din 1 mai 1919)⁵⁰, atacuri întreprinse de resturi ale armatei lui Denikin⁵¹, zvonurile răspândite de bolșevici că Basarabia va fi luată de Rusia, fapt care „agita mult populația”⁵², propaganda antiromânească făcută de presa din Rusia⁵³ etc. Îngrijorarea populației era evidentă. Alexandru Marghiloman nota că situația „e foarte rea”⁵⁴, N. Iorga scria că la Nistru „se adună

⁴⁰ Nicolas Nagy Talavera, *Fascismul în Ungaria și România*, Buc., Ed. Hasefer, 1996, p. 467.

⁴¹ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Consiliul de Miniștri, dos. 39/1918, p. 15.

⁴² I. Scurtu (coord.), *op. cit.*, p. 118.

⁴³ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dos. 19/1918, p. 37.

⁴⁴ N. Ciachir, *Marile Puteri și România (1856-1947)*, București, Editura Albatros, 1996, p. 208.

⁴⁵ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 458/1919, p. 68.

⁴⁶ *Ibidem*, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dos. 17/1918, p. 67.

⁴⁷ „Sfatul Țării”, II, nr. 233 din 25 ian/7 februarie 1919, p. I; vezi și Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dos. 17/1918, p. 45.

⁴⁸ M. C. Stănescu, *Hotin, ianuarie 1919, răscoală sau agresiune*, în „Magazin istoric”, XXIX, nr. 7/1995, p. 22.

⁴⁹ apud. M. C. Stănescu, *loc. cit.*, p. 24.

⁵⁰ D. Preda (coord.), *În apărarea României Mari*, București, Editura Enciclopedică, 1994, p. 245.

„Țara nouă”, II, nr. 12 din 15 februarie 1920, p. 3.

⁵² Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Consiliul Dirigent, secția Siguranță generală, poliție și jandarmerie, dos. 3/1920, p. 243.

⁵³ *Ibidem*, fond Ministerul de Interne, dos. 534/1921, p. 36.

⁵⁴ Al. Marghiloman, *Note politice*, vol. IV, București, 1927, p. 261.

rușii” (februarie 1920)⁵⁵, iar presa sublinia că „noi suntem înconjurați de primejdii”⁵⁶.

Acțiunile antiromânești ale Rusiei au continuat chiar și după 28 octombrie 1920 când Franța, Marea Britanie, Italia și Japonia au semnat tratatul care recunoștea unirea Basarabiei cu România. Aceste acțiuni (atacarea unor sate românești⁵⁷, a unor trenuri, jefuirea populației⁵⁸ etc.) urmăreau să creeze în Basarabia o stare de nesiguranță, de teamă și de panică, să discrediteze administrația și să cultive în opinia publică internațională ideea că România ducea în acest teritoriu „cotropit” o politică de teroare.⁵⁹

Populația a reacționat față de această situație de tensiune⁶⁰ și de dezordine⁶¹, folosind diferite modalități. Astfel, țărani din județul Bălți, într-o telegramă adresată guvernului român (februarie 1919), arătau că „veștejesc purtarea mișelească a bolșevicilor înfăptuită pe pământul Basarabiei”⁶². Sătenii din ținutul Tighinei s-au adresat poliției, cerându-i să-i găsească pe localnicii care colaborau sau simpatizau cu bandele bolșevice, pentru a fi judecați de obștea satului. Spre exemplu, o delegație din satul Chițcani (Tighina) venită în februarie 1919 la poliția Tighina, declara: „Iată, am venit să ni jluim la dumneavoastră că toți plugarii au văzut grozăviile strașnice făcute de bolșevici la noi și se leapădă de așei ci au făcut unele cu bolșevicii ca să poată să aducă la noi moarte”⁶³. Delegația cerea să fie aflați vinovații „că-n sat la noi s-a hotărât să-i pedepsim”⁶⁴.

În unele zone, țărani și-au arătat hotărârea de a riposta la atacurile bolșevice (Hotin, Soroca, Tighina⁶⁵, Orhei⁶⁶ etc.). Astfel, este semnificativ faptul că la Congresul agrar din Soroca (27-28 ianuarie 1919), participanții „s-au ridicat în picioare și au declarat că de aici înainte își vor apăra țara din toate puterile, cu securile, coasele și topoarele, ca în vremea veche și că dușmanii nu vor putea trece brazda decât peste trupurile lor”⁶⁷. În ansamblu, basarabenii au respins provocările rusești și și-au dovedit încrederea în statul român.

În Basarabia, largi categorii sociale cereau recunoașterea internațională a unirii cu România. În presă (exemplu: „Sfatul Țării”) apăreau articole care cereau „mai multă dreptate”⁶⁸. Minoritățile naționale, dovedind o atitudine constructivă,

⁵⁵ N. Iorga, *Memorii*, vol. II, București, Editura S. Ciomei, 1939, p. 336.

⁵⁶ R. Căndea, *România și bolșevismul rusesc*, în „Glasul Bucovinei”, III, nr. 386 din 26 martie 1920, p. 1.

⁵⁷ „Cultura poporului”, I, nr. 22 din 26 septembrie 1921, p. 8.

⁵⁸ *Ibidem*, nr. 21 din 19 septembrie 1921, p. 7.

⁵⁹ I. Scurtu, *op. cit.*, p. 252.

⁶⁰ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Alexandru Vaida-Voevod, dos. 31, p. 1.

⁶¹ *Ibidem*, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dos. 33/1917, p. 20.

⁶² „Sfatul Țării”, II, nr. 236 din 30 ianuarie/12 februarie 1919, p. 1.

⁶³ *Ibidem*, nr. 253 din 23 februarie/8 martie 1919, p. 1.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ *Ibidem*, nr. 355 din 22 iunie 1919, p. 1.

⁶⁶ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Ministerul de Interne, dos. 458/1919, p. 48.

⁶⁷ *Glasul țăranilor din ținutul Sorociei*, f.a., în „Sfatul Țării”, II, nr. 247 din 14/27 februarie 1919, p. 1.

⁶⁸ „Sfatul Țării”, II, nr. 317 din 29 mai 1919, p. 1.

declarau în august 1919 că doreau să aibă „cât mai curând siguranța că Conferința păcii le va păstra noua lor naționalitate românească”⁶⁹. Este sugestiv faptul că germanii, după Congresul de la Tarutino (7 martie 1919) și-au desemnat delegații care să-i reprezinte la Paris pentru a cere marilor puteri recunoașterea unirii Basarabiei cu România.⁷⁰

Recunoașterea la 3 martie 1920 de către Conferința de pace de la Paris a unirii Basarabiei cu România, a determinat o mare bucurie în întreaga țară. În orașe și sate aveau loc serbări⁷¹, presa a publicat articole special dedicate⁷², s-au organizat întruniri și servicii religioase.⁷³ Această bucurie a fost la fel de mare și în toamna anului 1920 când, la 28 octombrie, la Paris a fost semnat tratatul dintre România, Marea Britanie, Franța, Italia și Japonia, prin care se recunoștea actul de la 27 martie 1918.

Așadar, mentalitatea colectivă a populației din Basarabia a cunoscut mutații importante în anii 1918-1920, reflectând noul context intern și internațional al României Mari.

⁶⁹ „Viitorul”, 12, nr. 3414 din 1 august 1919, p. 3.

⁷⁰ „Patria”, I, nr. 217 din 18 noiembrie 1919, p. 1.

⁷¹ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Consiliul Dirigent, secția Siguranță generală, poliție și jandarmerie, dos. 3/1920, p. 179.

⁷² Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Consiliul Dirigent, secția Administrație generală, dos. 1/1920, p. 10.

⁷³ „Glasul Bucovinei”, III, nr. 373 din 11 martie 1920, p. 1.